

Christian IV's reces

Bogen

Konning Christians dend Fierdis Reces. 1643. Skolen ejer en hel del kildeudgivelser **fra og om Christian IVs tid** i 1500-1600-tallet. Først og fremmest *Christian IV's egenhændige breve* i en 7 binds-udgave fra 1969. Eller *Kancelliets Brevbøger* i en mangebindsudgave fra begyndelsen af 1900-tallet, hvor man år for år kan følge de ind- og udgående skrivelser til den daværende centraladministration, kaldet Danske Kancelli.

Men med *Christian IV's Reces* fra 1643 står vi med den ægte vare, så at sige: **Samlingen af de love, hvorefter der regeredes** – eller skulle regeres – i det danske rige, centralt og lokalt. "Receser" var den tids betegnelse for "lovsamlinger", af hvilke der udkom to i **Christian IV's tid**: En "lille" fra 1615 og en "stor" fra 1643.

Bogen er delt op i en række hovedområder, der afspejler rigets geografiske og sociale opdelinger: Danmark versus Norge. Gejstlighed contra verdslighed. By contra land. Først og fremmest giver lovsamlingen et **levende, spraglet billede af livet** i et radikalt anderledes samfund end vores.

Eksempler fra lovsamlingen:

- Om kongens len og lensmænd
- Om pest og smitsom sygdom i købstæderne
- Om adelspersoner, deres gods og rostjeneste
- Om giftermål og løssagtighed
- Om bryllupper, barsler, begravelser og anden unødigt bekostning
- Om manddrab
- Om tyve
- Om tjenestefolk og løsgængere
- Om alfare veje, vognmænd og færgeløn
- Om krohold og gilder
- Om troldfolk og deres medvidere

Forfatteren

En stor del af lovene går tilbage til de såkaldte landskabslove i middelalderen, specielt Jyske Lov. Men en betragtelig del skyldes den person, der har lagt navn til recessen: **Christian IV (1577-1648)**. Ikke for ingenting var han kendt som en af de flittigste lovgivere hidtil blandt de danske konger. Det fremgår dog allerede af bogens indledning, at han på dette felt måtte dele magten med **Rigsrådet**, forsamlingen af landets rigeste højadelsmænd.

Endnu i 1600-tallet var der langt til vore dages deling af den lovgivende, udøvende og dømmende magt. Det betød, at det formelt set også var kongen, der – igen i samråd med Rigsrådet – skulle dømme efter de selvsamme love, han selv havde været med til at udforme. Også her havde kongen ry for at være streng, men retfærdig – og i hvert fald flittig. År efter år i sin 60 år lange regeringstid beklædte han personligt dommersædet ved **rigets øverste domstol, Rettertinget**.

Christian IV's Reces hvilede på en ældgammel drøm om at **samle alle rigets lovet i én udgivelse**. Men dette var lettere sagt end gjort. En ting var, at mange bestemmelser, f.eks. om told og im- og eksport, ændrede sig løbende fra år til år. Noget andet, at mange af de ældre love fortsat stod ved magt, uagtet den nye reces.

Først med kong *Christian V's Danske lov* i 1685 (som skolen ligeledes ejer i originaludgave), blev der ryddet op i lovjunglen og skabt en egentlig national, ensartet lovsamling.

Baggrunden

Regna firmit pietas. Fromhed styrker Rigerne. Sådan lød **Christian IV's** valgsprog, der også optræder et par steder i denne lovsamling. Det var ord, enhver gjorde klogt i at holde sig efterrettelig. Tiderne var strenge. Krige var der med jævne mellemrum, og generelt gik tingene den gale vej. Derfor skulle der **strammes op**, både i kirken, i folks personlige gudstro og rundt om i samfundet.

Det hvilede på en klar forforståelse om, at holdt man sig ikke lovens ord strengt for pålydende, satte man sig i virkeligheden op mod **Gud og den af Gud indsatte øvrighed**. Med andre ord: Lovlydighed og et liv på dydens smalle sti var i realiteten det samme som "fromhed", *pietas*.

Selv nærmede kongen sig støvets år. Meget godt kunne der utvivlsomt siges om ham, men just heldig i sine politiske og krigeriske foretagender havde han ikke været, ligesom det også var så som så med hans "dyd". Gang på gang havde han spillet højt – og tabt, hvilket havde bragt hans rige til tiggerstaven. I folkemunde blev "Fromhed styrker Rigerne" til "**Riget Fattes Penge**".

Nu skrev man 1643, hvor kongen udstedte sin store reces. Men hvor hurtigt den blev kendt ude i den befolkning, den var tiltænkt, er mere end uvist. Præcis 12. dec. samme år overskred en hær på 16.000 mand uden varsel Elben under ledelse af en vis general **Lennart Torstensson**. Den trængte op gennem hertugdømmerne og Jylland, spredende **rædsel, mord og brand overalt**.

Selv kæmpede kongen tappert, da han i 1644 blev ramt af en granatsplint i det ene øje, mens han ledede søslaget på **Kolberger Heide** om bord på fregatten **Trefoldigheden**.

Jovist: **Kong Christian** stod ved højen mast...